

BACH - COLLEGIUM PRAHA

Kostel sv. Šimona a Judy
Dušní 29, Praha 1 – Na Františku

pondělí 29. listopadu 2010
v 19.30

koncert č. M10

„Staročeské roráty a vánoční pastorely“

Solisté

Milan Vlček – tenor
Radek Krejčí – bas

Miroslav Navrátil – varhany

KOMORNÍ SBOR a ORCHESTR
BACH-COLLEGIA PRAHA

Dirigent
Jiří Mátl

PROGRAM:

**ukázka původního jednohlasého znění
rorátů**

**barokní doznívání rorátů podle
Svatojánského kancionálu**

*písně: Hle přijde Pán a Zdráva buď Panno
Maria*

**moderní pojetí rorátů ve 20. století
zachycené ve Svatováclavském
kancionálu**

Soubor písní: Roráty v neděli

Adam Václav Michna z Otradovic
(1600 - 1676)

Nebeský slaviček k chvále Boží
pro smíšený sbor, orchestr a varhany

Tomáš Norbert Koutník (1698 - 1775)

Vám, ó věrní pastýři

pro sólový tenor a bas, orchestr a varhany

Jiří Ignác Linek (1725 - 1791)

Pastorela Narodil se Kristus Pán

pro smíšený sbor, sólový tenor, orchestr a varhany

"Zlodějská pastorela"

pro sólový tenor a bas, orchestr a varhany

František Xaver Brixi (1732 - 1771)

Quem vidistis, o pastores

Pastores loquebantur

pro smíšený sbor, orchestr a varhany

Jan Nepomuk Vitásek (1770 - 1839)

Sem ovčičky vábné

pro smíšený sbor, sólový bas, orchestr a varhany

Jakub Jan Ryba (1765 - 1815)

Pospíchejme k Betlému

pro smíšený sbor, orchestr a varhany

Hlavní myšlenkou adventu, otevírajícího liturgický rok je příprava na oslavu narození Syna Božího, tedy na svátky vánoční. Při andělském zvěstování této události se dominantní osobou stává Panna Maria jako nastávající matka budoucího Spasitele. Mariánský formulář doby adventní začíná slovy: Rorate, coeli, desuper... (Rosu dejte, nebesa, shůry) a podle tohoto začátku byl odvozen i název odpovídající ranní mše - **rorátů**. Vývoj a složitá krystalizace rorátních zpěvů trvala velmi dlouho. V první půli dnešního koncertu vám přiblížíme tento vývoj na třech ukázkách z různých období:

V době Karla IV. a arcibiskupa Arnošta z Pardubic se zpíval rorátní adventní formulář latinsky. České texty rorátních zpěvů se objevily až v 16. století. Z tohoto období také pochází naše první ukázka. Zazní vstupní zpěv – Introit, složený z jednohlasého českého chorálu, protkaného několika písněmi.

Druhá naše ukázka je ze **Svatojánského kancionálu** vydaného roku 1864, zachycujícího barokní doznívání rorátů. Jedno či vícehlasé zpěvy byly v té době již doprovázeny varhanami. Kancionál uvádí i varhanní mezihry, vkládané mezi jednotlivé verše sloky písně. Varhaník musel hrát přesně předepsaný doprovod, mezihry a dohry, aby nestrhával „zbytečným koncertováním“ zpěvákovu pozornost od textu písně.

Poslední ukázka vývoje rorátních zpěvů je ze **Svatováclavského kancionálu**, vydaného roku 1921 s harmonizacemi Václava Vosyky. Dobroslav Orel zde z českých rorátních písní vytvořil pro jednotlivé dny v týdnu mešní ordinaria. Dnes zazní nedělní roráty, pouze bez vstupního chorálu, který je stejný jako v první ukázce.

***

České vánoční pastorely 17. a 18. století představují druh původní české hudební tvorby, která nemá obdobu v sousedním Bavorsku nebo Rakousku. Živnou půdou pro jejich vznik byla skladatelská invence českých kantorů, pro něž ve shodě s lidovým cítěním byly Vánoce jedním z vrcholů církevního roku. A proto na českém venkově vznikala každoročně potřeba nových skladeb, určených k oslavě Kristova narození. Četní vesničtí kantoři a chorregenti pro tuto dobu horlivě opisovali díla svých „pánů bratrů“ či

komponovali díla vlastní, a tak vznikala více či méně zdařilá vánoční hudba, inspirovaná jak českou duchovní, tak i světskou lidovou písní. Pastorely tedy vznikaly v prostředí mimořádně bohatého církevního lidového zpěvu s několika set let starou tradicí kancionálů. K jejich inspiračním zdrojům patřil i sám vánoční motiv: na venkově bylo narození dítěte chápáno vždy jako radostná rodinná událost, a tak se autoři pastorel dívali i na oslavu narození Božího dítěte. Proto ho oslovovali „rozmilé děťátko, spanilé pachelátko, milostné paňátko“ apod. Protože sami skladatelé byli zpravidla i autory českých textů, vytvořili pastorelovou tvorbu posluchačsky zcela srozumitelnou; z vesnických kůru o vánocích zněla hudba, vyjadřující svým obsahem i mateřským jazykem radostné poselství o Kristově narození. Chorregenti z městských chrámů, jako např. svatovítský dómský kapelník F.X.Bixi, skládali ovšem „lege artis“, tj. na latinské texty; avšak i oni dokázali do hudby vložit venkovskou pastorálnost.

Pastorelovou část dnešního koncertu zahájíme skladbou **Adama Michny z Otradovic**, která stojí na místě jakési předmluvy: „*Dovol nám promluvit slovíčko...*“ Tato skladba, autorem nazvaná *Nebesky slavíček*, je z Michnovi sbírky *Svatoroční muzika*.

Choceňský kantor **Tomáš Norbert Koutník** byl zřejmě erudovaným skladatelem. Pro jeho vánoční skladby je charakteristické použití tuby pastoralis, nástroje původně lidového, který – dnes nahrazován klarinou – má napodobit pastýřský roh. Tento nástroj nemá celou chromatickou stupnici, lze na něj zahrát jen omezený počet tónů. Proto se v dnes uváděné skladbě *Vám ó věrní pastýři* objevuje opakovaně motiv rozloženého kvintakordu.

Všechny skladby **Jiřího Ignáce Linka**, kantora v Bakově nad Jizerou, jsou doslova prototypy české pastorelové tvorby. Nalezneme v nich jistou naivní teatrálnost i komičnost situací, dramaturgizující vánoční zvěst jednoduchými prostředky (např. oslovováním křesťanskými jmény).

V pastorele *Narodil se Kristus Pán* je transformována známá vánoční píseň do postbarokního, lze říci již klasického, temperamentního hudebního cítění. Skladba cituje

první strofu písně a pak již pokračuje vlastním Linkovým textem i hudbou.

Počáteční slova textu pastorely „*Nastalt' nám den veselí...*“ připomínají české znění latinské vánoční písně *Dies est letitie*. Jejich pokračování a vůbec tendence Linkovy skladby má však zcela jiný smysl. Jde o počin dvou šibalů, kteří si opatří dary pro betlémské dítě nekalým způsobem. Ukradnou v noci hospodáři ovce a kozlíka. To zřejmě budilo při provádění skladby pohoršení, neboť v partech sólových basů jsou patrné úpravy měnící krádež v obchod. Berani a kozel jsou vybráni s hospodářovým svolením a řádně zaplacení. My si ovšem poslechneme Linkovu "Zlodějskou pastorelu" v původním znění.

Františka Xavera Brixioho, předního českého předklasicistního skladatele, není jistě třeba zvláště představovat. Temperament a jiskřivý vtip, který je pro něj charakteristický, zazní z obou jeho dnes uváděných skladeb. Obě se na první pohled liší od děl vesnických kantorů. Noblesa a jakási důstojnost spolu s latinským textem odpovídají estetickým i liturgickým požadavkům pro hudební provoz pražského svatovítského kůru v 18.stol.

Hudba **Jana Nepomuka Vitáska**, dalšího svatovítského kapelníka, je již klasická. Vitásek byl jeden z největších pražských mozartovců – skvělý klavírista. V Hymnu, který uvádíme, použil melodie protestantského latinského chorálu *Adeste fideles*.

Dílo **Jakuba Jana Ryby** směřuje již k romantickému cítění. Ve vánoční hudbě však skladatel úmyslně archaizuje. Dnes uváděná skladba *Pospíchejme k Betlému* je typickou ukázkou Rybovy pastorelové tvorby, jejíž syntézu provedl ve své České mši vánoční Hej, mistře.

***

Zveme Vás na náš tradiční vánoční koncert:

Jakub Jan Ryba

Česká mše vánoční „Hej mistře...“

Sobota 25. 12. 2010 v 16.00

Kostel sv. Václava, Nám. 14. října, Praha 5

www.bachcollegium.cz

Kulturní klub Poštovka
Zahradníčkova 1118/2, Praha 5

**Bach
collegium
praha**

Kostel sv. Šimona a Judy
Dušní 29, Praha 1 – Na Františku

Pondělí 29. listopadu 2010
v 19.30